

מבצע 'בני דודים'

עם הטלת המצור וניהול שגרת הלחימה תכנן צה"ל את השלב הבא - כיבוש ביירות המערבית. הימשכות המצור והיקף הפגיעה באזרחים עוררו לחץ בין-לאומי ומשבר ביחסי ישראל-ארה"ב, חרף ניסיונות שונים שלא צלחו לקיים הפסקת אש עם ארגוני המחבלים. כניסה לביירות נדרשה גם בעקבות ריבוי הנפגעים בקרב חיילי צה"ל, לרוב עקב פעילות המחבלים בלבנון. יום הקרב שיזם צה"ל בחזית המזרחית ב-22 ביולי הביא לריסון המחבלים שפעלו בחסות הצבא הסורי, אך הדבר לא השפיע על פעילות המחבלים בתוך ביירות. באמצע חודש יולי קיבל הדרג המדיני החלטה להכניס את כוחות צה"ל לביירות המערבית. בעקבות ההכנות לפעולה זו עלתה גם ביקורת מתוך הצבא, ובה הייתה בקשתו של מפקד חטיבה 211, אלי גבע, להשתחרר מתפקידו.

בסוף חודש יולי הואצו ההכנות לכיבוש ביירות המערבית, וגבר הלחץ על ארגוני המחבלים. בשלב זה תוכננו פעולות בהיקף מצומצם, 'זחילות' או 'כרסום', להן יקבלו אישור פרטני בהתאם לנסיבות הבין-לאומיות שעשויות להתעורר ולפעול כנגד ישראל. פעולות אלו תוכננו כמבצעים שלא יובילו

לקרבות קשים בתוך העיר ולפגיעה רבה באוכלוסייה האזרחית. השם הכולל למהלכי 'זחילות' היה מבצע 'בני דודים', והוא כלל כמה מבצעי משנה ונערך מליל 31 ביולי עד 5 באוגוסט. מטרת המבצע הייתה להפעיל לחץ על כוחות האויב בעיר, שיוביל לגירוש ארגוני המחבלים ולנסיגת הכוחות הסוריים. בתוך כך תוכנן לכבוש את פאתיה הדרומיים של ביירות מצפון לשדה התעופה במרחב שכונת אל-אזועי ואת שכונת חי א-סלום ממזרח לו; ובמזרח ביירות כללה התוכנית את כיבוש מרחב המוזאון הלאומי. בד בבד חודשו ההפצצות האוויריות, ההפגזות הארטילריות והפעלת האש מהים, לאחר תקופה שבה נמנע צה"ל מכך. אלו נערכו בתגובה על הפרות של הפסקות האש השבריריות שעליהן סוכם בתיווך אמריקאי. ב-22 ביולי החל הצבא לגייס כוחות מילואים לקראת ה'זחילות', ונערך ריכוך ארטילרי מסיבי על העיר. כמו כן עצר צה"ל את הספקת הדלק למערב העיר וקיפץ בהספקת המים והחשמל. תוכנית 'בני דודים' עודכנה לקראת סוף יולי והוצגה לרמטכ"ל ב-29 ביולי, כאשר תוכננו לפעול שלוש חטיבות חי"ר, גולני, 828 ובה"ד 1, מתוגברים בכוחות שריון. ב-31 ביולי ניתן אישור לביצוע תוכנית 'בני דודים' והחלו ה'זחילות' בפאתי ביירות.

למטה: תחילת אוגוסט, לוחמי חי"ר
בסיור רגלי בדרום ביירות

בתחתית העמוד: לוחמי חטיבת הצנחנים
בסיור רגלי בשדה התעופה ח'אלדה,
4 באוגוסט 1982

מבצע 'עץ הזית': 31 ביולי עד 2 באוגוסט

בשלב הראשון של המבצע, שהחל בליל 31 ביולי, נכבש שדה התעופה ח'אלדה וכותרה שכונת חי א-סלום לקראת טיהורה. את הפעולה ערכה חטיבת גולני, שהייתה כפופה לאוגדה 96, בהרכב גדוד חי"ר 12, כוח מגדוד 51 וגדוד שריון 74 מחטיבה 188, בסיוע ארטילריה. באותו הזמן עסק גדוד 13 של חטיבת גולני באבטחה ובתפיסת הקו. כיבוש השדה וטיהור סביבותיו הושלמו עד ערב 1 באוגוסט. במהלך היום ערך חיל האוויר את ההפצצה האווירית הכבדה ביותר מתחילת המלחמה על ביירות (מבצע 'חיות טרף 2'), ובמהלכה נערכו כמאה גיחות לאורך עשר שעות. לכך נוספו גם הפגזה ארטילרית של כ-200 קני ארטילריה וירי תותחים מהים.

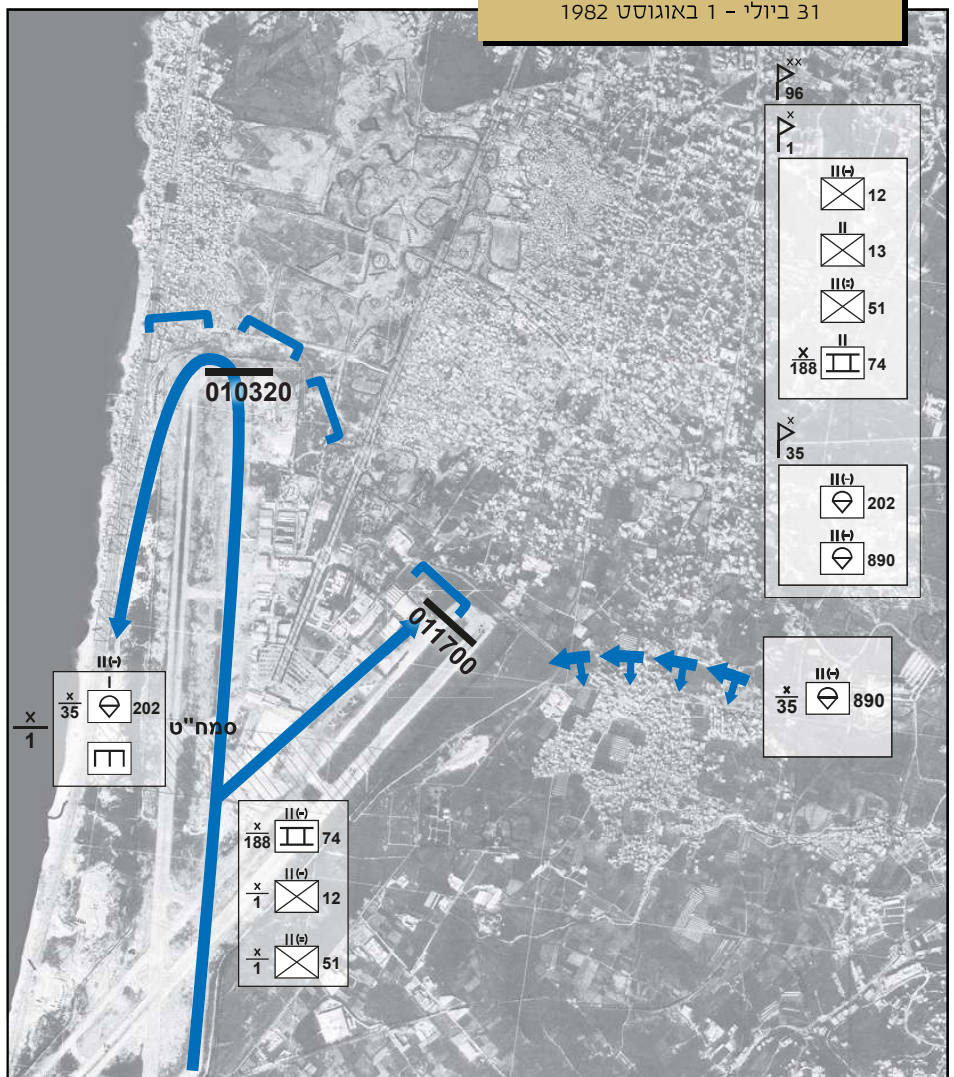
בית הנתיבות בשדה התעופה ח'אלדה לאחר כיבושו

בעקבות הצלחת הפעולה, בליל 1-2 באוגוסט הוחלט לערוך 'זחילה' נוספת ולנתק את שכונת חי א-סלום משכונת לילכה הצפונית לה. מתחילת המצור התרוקנה השכונה מתושבים, ובתיה שימשו בעיקר את המחבלים לירי לעבר כוחות צה"ל. את המשימה ערכה חטיבה 35 באמצעות גדוד 890. במהלך היום חבר הגדוד לחטיבת גולני בשדה התעופה, ובסיוע גדוד 202 פעל לטהר את שכונת חי א-סלום ממחבלים. טיהור השכונה הושלם ב-3 באוגוסט.

מבצע 'עץ הזית' 31 ביולי - 1 באוגוסט 1982

סיכום נפגעי צה"ל במבצע 'בני דודים' 31 ביולי - 5 באוגוסט*		
יחידה	חללים	פצועים
חטיבת גולני	11	26
חטיבת צנחנים 35	2	16
חטיבת שריון 188	4	2
חטיבה 5	2	
חטיבה 828	1	7
אגד ארטילרי 425		9
גדוד רפואה 220		6
גדוד נ"מ 947		5
חטיבת שריון 211		4
משטרה צבאית		4
חטיבה 500		2
אגד ארטילרי 215		3
יחידת הנדסה 7122		3
חיל הים - שייטת		2
יחידות אחרות		12
סה"כ	20	101

* כלל היחידות בלבנון על פי דוח אגף המבצעים במטכ"ל מ' 6 באוגוסט 1982

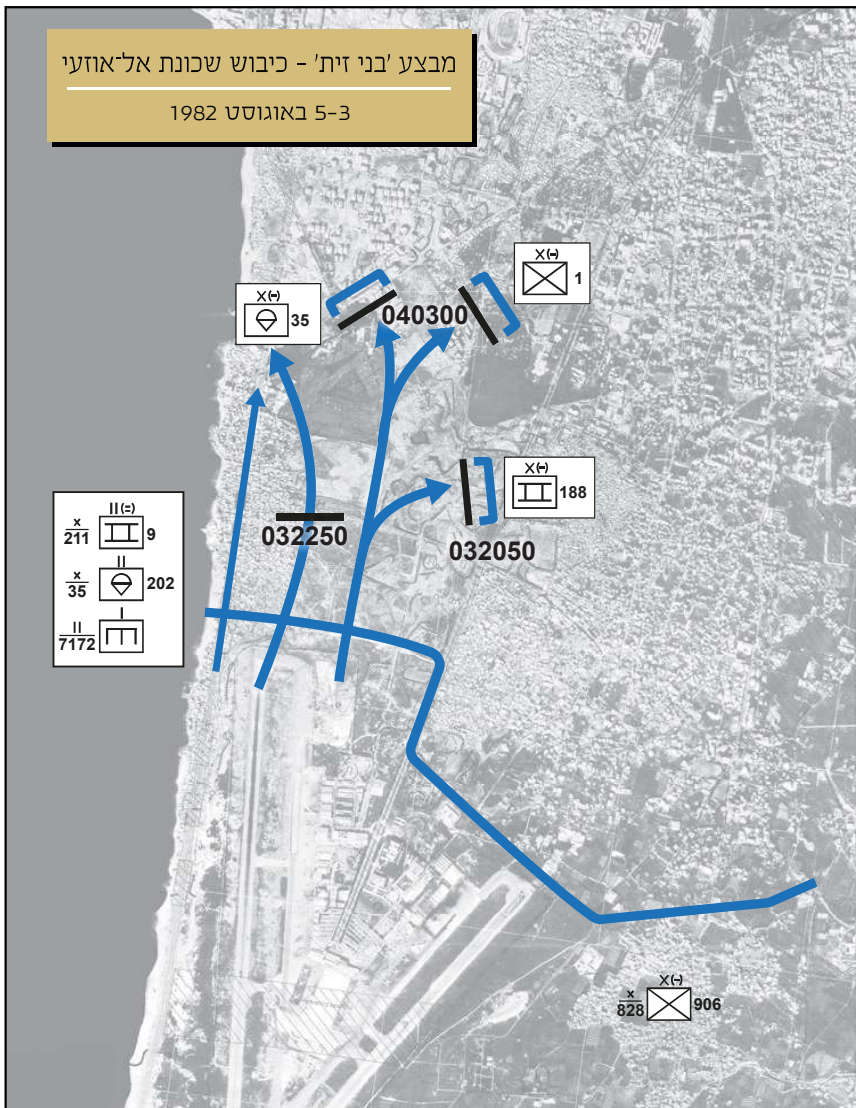

מבצע 'בני זית': 3-5 באוגוסט

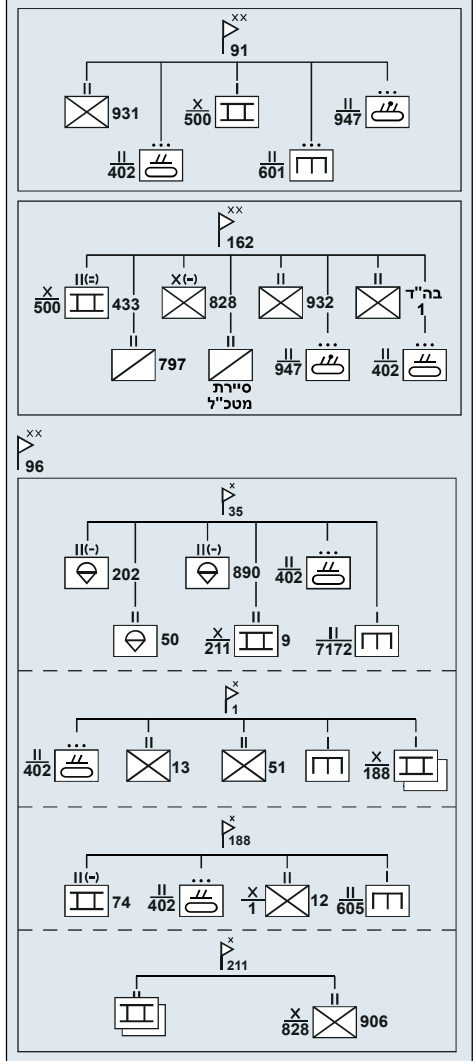

השלב הבא ב'זחילות' כלל התקפה משולבת של שלוש אוגדות במקביל. ההתקפה העיקרית הייתה של אוגדה 96 לעבר שכונת אל-אזעעי מצפון לשדה התעופה. בד בבד תקפה אוגדה 162 את אזור ההיפודרום, את מוזאון ביירות ואת מחנה הצבא הלבנוני שבמרכז העיר, ואוגדה 91 הפעילה אש באזור נמל ביירות שבצפון העיר. ההתקפות לוו בסיוע אווירי וארטילרי לעבר השכונות בורג' אל-ברג'ינה ופקהאני וירי של חיל הים לאורך החוף.

ההתקפה החלה בליל 3-4 באוגוסט עם התקדמות חטיבה 188, בהרכב גדוד 74, גדוד 12 וכוחות נוספים, אל עבר הגבעות השולטות על שכונת בורג' אל-ברג'ינה לכיוון חורש כתילה. בעקבותיה התקדמה חטיבת גולני, בהרכב גדוד 51, גדוד 13 ופלוגת הסיור והג'ט החטיבתיות, וכבשה את אזור הבתים ואת מחנה הנרי שיאב שמצפון-מזרח לשכונת אל-אזעעי. בד בבד התקדמה חטיבת הצנחנים 35, בהרכב הגדודים 890, 50 וגדוד החס"ע, לכיתור פאתיה המזרחיים של השכונה. נוסף על כך התקדמו גדוד השריון 9, גדוד הצנחנים 202 וכוח הנדסה לפתוח את ציר החוף 'בוקיטו', שנפרס לאורך מערב השכונה. במהלך הפעולה נותרה חטיבת השריון 211 בעתודה, וגדוד החי"ר 906 שהיה כפוף לה עסק בטיהור בתי שכונת חי א-סלום. פעילות נוספת הייתה גם בגזרת מרכז וצפון ביירות.

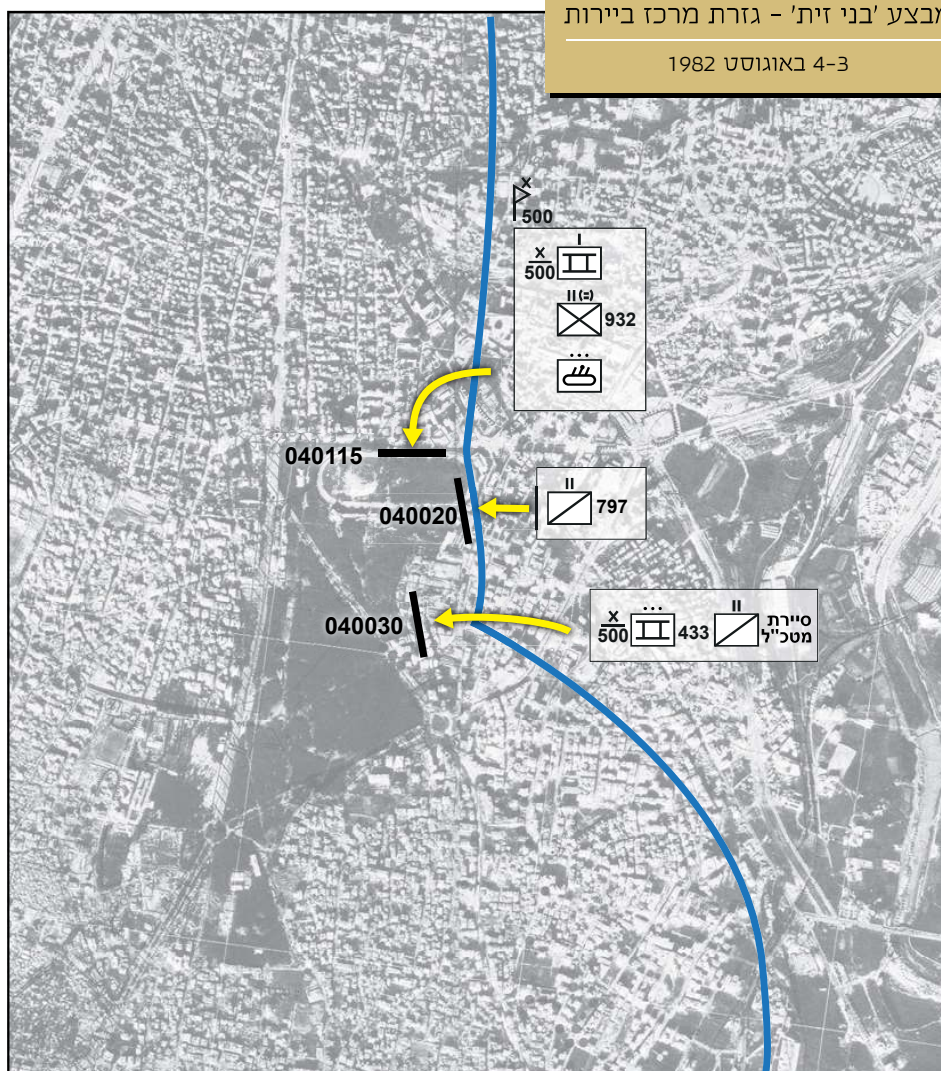

מבצע 'בני זית' - מבנה כוחות עיקריים

מבצע 'בני זית' - גזרת מרכז ביירות

4-3 באוגוסט 1982

טנק מגח מחטיבה 500 בחזית מוזאון ביירות

באותו הלילה תפסו כוחות אוגדה 162, בהרכב סיירת מטכ"ל, גדוד 797 וכוחות שריון, כמה בתים השולטים על מחנה הצבא ועל ההיפודרום הסמוך לו. בגזרת אוגדה 91 ירו הכוחות לעבר מערב נמל ביירות ('הברכה האחרונה'), בלי להתקדם קרקעית. עד 5 באוגוסט פעלו כוחות אוגדה 96 לטיהור שכונת אל-אוזעי, ונערכו לקראת המשך ה'זחילות', אך לבסוף לא נקראו לבצען. במהלך מבצע 'בני דודים' נהרגו 20 לוחמים ו-101 נפצעו.

משמאל: מרכז ביירות המערבית - גזרת ההיפודרום

בעמוד ממול: חיילי צה"ל משחקים שש"ב בש לצד עמדת מקלע במוזאון ביירות, 9 באוגוסט 1982